4. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Матеріали про внутрішньо переміщених осіб в Україні. URL: https://www.unhcr.org/ua/overview (дата звернення: 14.10.2026)

5. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 року № 3671-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17 (дата звернення: 14.10.2026)

6. Міністерство соціальної політики України. «Уряд продовжив період виплати допомоги на проживання для ВПО ще на один шестимісячний період», 4 вересня 2026 року. URL: https://www.msp.gov.ua/press-center/news/uryad-prodovzhyv-vyplaty-dopomohy-dlya-vpo (дата звернення: 14.10.2026)

7. Міністерство соціальної політики України. «Понад 1,5 мільярда гривень на житло для ВПО: Уряд розширив фінансування для громад», 7 вересня 2026 року. URL: https://www.msp.gov.ua/press-center/news/zhytlo-dlya-vpo-finansuvannya (дата звернення: 14.10.2026)

Бодюк Б.В., здобувач
Науковий керівник: Шведова Ганна Леонідівна
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ СПІВУЧАСНИКІВ

Співучасть у кримінальному правопорушенні є важливим інститутом кримінального права України, оскільки дає змогу визначити роль кожного учасника спільного діяння та межі його кримінальної відповідальності. Актуальність теми зумовлена труднощами, які виникають під час розмежування ролей співучасників, установлення попередньої змови та визначення меж спільного умислу. Помилки у кваліфікації можуть призвести до необґрунтованого покладення на особу відповідальності за дії інших учасників. Метою роботи є дослідження основних проблем кваліфікації співучасті з урахуванням законодавства та судової практики.

Відповідно до ст. 26 Кримінального кодексу України (далі – КК України), співучастю є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення. Згідно з ч. 1 ст. 27 КК України, співучасниками є виконавець, організатор, підбурювач та пособник. Їхні ознаки визначено в частинах 2–5 цієї статті: виконавець безпосередньо вчиняє правопорушення, організатор організовує його вчинення або керує ним, підбурювач схиляє іншу особу до його вчинення, а пособник сприяє цьому передбаченими законом способами [1]. Отже, правильна кваліфікація потребує встановлення фактичної ролі кожного учасника та спрямованості його умислу.

Однією з основних проблем є розмежування співвиконавства та пособництва. Наприклад, під час викрадення майна одна особа безпосередньо заволодіває ним, а інша стежить за обстановкою та попереджає про появу сторонніх осіб. Якщо дії другої особи лише сприяють учиненню правопорушення, за наявності відповідних ознак вони можуть кваліфікуватися як пособництво відповідно до ч. 5 ст. 27 КК України. Проте остаточна кваліфікація залежить від фактичного характеру участі особи, змісту її умислу та ознак конкретного складу кримінального правопорушення. Таким чином, сама узгодженість дій не означає співвиконавства: необхідно встановити, чи виконувала особа об'єктивну сторону правопорушення, чи лише сприяла його вчиненню [1].

Із визначенням ролей співучасників пов'язана проблема встановлення попередньої змови. Відповідно до ч. 2 ст. 28 КК України, кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо двоє або більше осіб заздалегідь домовилися про його спільне вчинення [1]. Для правильної кваліфікації необхідно з'ясувати момент досягнення домовленості, її зміст і розподіл ролей. Про попередню змову можуть свідчити узгодження способу вчинення правопорушення, підготовка необхідних засобів та інші належні докази. Водночас сама одночасність дій декількох осіб не доводить існування попередньої домовленості.

Значення цієї проблематики підтверджують наукові дослідження. К. Б. Левченко та А. М. Ященко розглядають проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я, вчинених у співучасті, що має значення для визначення характеру участі кожної особи та меж її відповідальності [4, с. 63–65]. Своєю чергою, А. Осадча та С. Харитонов досліджують кваліфікацію співучасті у правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, порушуючи питання правового становища осіб, які не мають відповідних ознак [3, с. 72–76]. Ці праці допомагають обґрунтувати необхідність індивідуальної оцінки дій співучасників залежно від їхньої ролі та особливостей конкретного складу правопорушення.

Ще однією проблемою є визначення меж спільного умислу та встановлення ексцесу виконавця. Відповідно до ч. 5 ст. 29 КК України, співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння виконавця, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом [1]. Наприклад, якщо особи домовилися про таємне викрадення майна, але виконавець самостійно застосував насильство, відповідальність інших учасників за це насильство не може встановлюватися автоматично. Необхідно довести, чи охоплювалося відповідне діяння умислом кожного співучасника. Отже, спільність початкового наміру не означає автоматичної відповідальності за всі подальші дії виконавця.

Окремої уваги потребує співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, для якого закон передбачає додаткові ознаки, наприклад статус службової особи. Відповідно до ч. 2 ст. 29 КК України, організатор, підбурювач і пособник підлягають відповідальності за відповідною частиною ст. 27 та статтею або частиною статті Особливої частини КК України, яка передбачає правопорушення, вчинене виконавцем [1]. Водночас ч. 3 ст. 29 КК України передбачає, що ознаки, які характеризують особу окремого співучасника, ставляться у вину лише цьому співучасникові. Тому кваліфікація дій особи, яка не має ознак спеціального суб'єкта, залежить від її фактичної ролі, умислу та конкретного складу правопорушення.

Необхідність індивідуальної оцінки дій співучасників підтверджується судовою практикою. Зокрема, у справі № 991/1324/20 Верховний Суд розглянув питання про можливість засудження особи за пособництво за відсутності одночасного чи попереднього засудження виконавця кримінального правопорушення. У повідомленні від 4 червня 2025 року Суд зазначив, що така обставина сама по собі не свідчить про порушення права на справедливий судовий розгляд [2]. Значення цього рішення для досліджуваної проблематики полягає в тому, що кримінальна відповідальність пособника має встановлюватися на підставі доказів його власних дій, характеру сприяння та умислу, а не лише залежати від наявності вироку щодо виконавця. Отже, під час кваліфікації співучасті необхідно окремо встановлювати роль кожного учасника та обґрунтовувати його відповідальність з урахуванням конкретних обставин кримінального правопорушення.

Отже, правильна кваліфікація співучасті у кримінальному правопорушенні передбачає чітке розмежування ролей співучасників, установлення змісту їхнього умислу та визначення меж кримінальної відповідальності кожного з них. На мою думку, під час кваліфікації необхідно враховувати фактичний внесок кожного учасника у вчинення правопорушення, щоб забезпечити обґрунтованість правової оцінки його дій та не допустити покладення відповідальності за діяння, які не охоплювалися його умислом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 13.10.2026).
2. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 06.05.2025 у справі № 991/1324/20 (провадження № 51-6702км23). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/127358217 (дата звернення: 13.10.2026).
3. Osadcha A., Kharytonov S. Problems of Qualification of Complicity in Criminal Offenses with a Special Subject. *Legal Horizons*. 2022. Vol. 15, No. 1–4. P. 69–78. DOI: https://doi.org/10.54477/LH.25192353.2022.1-4.pp.69-78.
4. Левченко К. Б., Ященко А. М. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я, вчинені у співучасті: проблеми кваліфікації та призначення покарань. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. Т. 36, № 3. С. 60–71. DOI: https://doi.org/10.32631/vca.2025.3.05.

Бурчак Ярослав Олександрович, здобувач
Науковий керівник: Грубов Володимир Михайлович,
доктор політичних наук, професор,
Державний університет «Житомирська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Забезпечення економічної стійкості України в умовах повномасштабної війни та формування передумов післявоєнного відновлення потребують перегляду традиційних підходів до державного регулювання інвестиційної діяльності. В умовах значних безпекових ризиків, обмеженості фінансових ресурсів та необхідності масштабної модернізації економіки особливого значення набуває якість нормативно-правового середовища, що визначає можливості залучення та реалізації інвестицій. При цьому ключовою проблемою є не лише необхідність запровадження нових інструментів державної підтримки, а й забезпечення системності, узгодженості та передбачуваності правового регулювання інвестиційних процесів.

Сучасна нормативно-правова база інвестиційної діяльності України характеризується наявністю значної кількості законодавчих актів, які регулюють окремі аспекти інвестування, державної підтримки, бюджетного фінансування, дозвільних процедур та захисту прав інвесторів. Базовим нормативно-правовим актом залишається Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. Зокрема, статті 11–12 цього Закону визначають цілі та форми державного регулювання інвестиційної діяльності, а статті 18–19 встановлюють гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності та засади захисту інвестицій [1]. Водночас подальший розвиток інвестиційного законодавства відбувався шляхом прийняття численних спеціальних нормативно-правових актів, що актуалізує проблему їх узгодженого застосування.

На нашу думку, одним із пріоритетних напрямів удосконалення правового забезпечення інвестиційної діяльності має стати систематизація відповідного законодавства з чітким розмежуванням загальних і спеціальних правових режимів інвестування. Зокрема, доцільним є уточнення співвідношення положень базового інвестиційного законодавства, нормативних актів щодо державної підтримки інвестиційних проєктів, бюджетного фінансування та адміністративних процедур. Такий підхід дозволить мінімізувати правову невизначеність, уникнути дублювання регуляторних вимог і сформувати більш послідовну систему державного регулювання. При цьому систематизація законодавства не обов'язково потребує прийняття єдиного кодифікованого акта, а може здійснюватися шляхом узгодження чинних норм, усунення колізій та встановлення єдиних підходів до правозастосування.